

משה דוד צ'צ'יק

דו"ח התקדמות, מארס 2018

מחשבת ההלכה של ר' יוסף כ"ץ מקראקוב, על רקע הפולמוס הפולני בשאלת המתח בין סמכות לאוטונומיה

מחצית השנה האחרונה הוקדשה לשלבים המתקדמים של המחקר על מחשבת ההלכה של ר' יוסף כ"ץ, אותו תיארתי בדו"ח הקודם. הידקתי הגדרות, ערערתי על הנחות וכמובן גם אספתי חומרים ביבליוגרפיים. העבודה, שתחילה תוגש כעבודת מוסמך בהנחיית פרופ' שמחה עמנואל, נמצאת בשלבי כתיבה מתקדמים לקראת פרסומה כספר במסגרת המכון.

עדיין נותרו חוליות רבות בעבודה הזקוקות עיון וזיקוק, ועל אלה אני שוקד בתקופה זו. המבנה של העבודה כבר מגובש וסגור, ועתה נשאר רק לתפור את הפרקים לכדי מסה משכנעת.

לאחרונה התקבלה הצעתי להרצות בכנס "ביכורי מחקר" של האוניברסיטה העברית, בנושא הדפסת ספר האגודה בפולין כריאקציה להדפסת השו"ע. ההרצאה תתקיים בחודש מאי.

תקציר ההרצאה: במחצית השנייה של המאה השש עשרה, על רקע האשכנזיות המאוימת ושקיעת המסורת, התקיים בפולין פולמוס ער בשאלות יסוד הנוגעות לדרכי פסיקת ההלכה: סמכות מול אוטונומיה – מידת המחויבות לתקדימים מול חירות הוראה; הלגיטימיות להשיג על פוסק מכוח הסברא, או מכוח ראיות גמורות; מהות הקאנון – התלמוד לבדו או צירוף רצף הפרשנות שנכתבה עליו; דירוג מקורות הסמכות בהתאם לסדר ההיררכי; פרטיקולריות הלכתית מול אוניברסליזם; המחויבות למסורת המקומית (ברמת הקהילה והעיר) או התרבותית (הספרדית והאשכנזית) והיחס לעצם עובדת ריבוי המסורות.

בעבודת המוסמך אני עוסק בגישתו של אחד מפוסקי התקופה – ר' יוסף כ"ץ מקראקוב, וזאת בהשוואה לגישותיהם של הפוסקים היותר מפורסמים – רמ"א ומהרש"ל ואחרים. בהרצאתי אבקש לעסוק באחד ממפעליו של ר' יוסף כ"ץ – הדפסת 'ספר האגודה' בתגובה להדפסת ספר 'שולחן ערוך' במהדורתו הפולנית שנה קודם לכן, וזאת כהמשך לאותו פולמוס.

מעמדו הסמכותי של 'ספר האגודה' במוצאי ימי הביניים אינו נתון בוויכוח. מחברו, ר' אלכסנדר זוסלין הכהן, חי בתקופת המוות השחור, אירוע טראגי המסמל בתודעת יהדות אשכנז את ירידת מסך הברזל על "אשכנז" וחתימת תקופת הראשונים. עובדה זו לכשעצמה הקנתה לספר הילה של "בתרא" שאין אחריו ולא כלום. אולם מעמדו של 'ספר האגודה' לא נשתמר בעולם

הספר המודפס, בו פעלו חוקים חדשים – חוקי הדפוס – שאיימו על סדרי העולם הישן. במהלך המאה השש-עשרה הלך ונחלש מעמדם של כתבי היד באזור התרבות האשכנזי דווקא, ור' יוסף כ"ץ, כראש ישיבת קרקוב, נטל על עצמו תפקיד של מדפיס וסוכן תרבות, וביקש להחזיר עטרה ליושנה.

לצד הרצאה זו אני הרציתי במהלך חודש אפריל בכנס בג'ון הופקינס בבולטימור בנושא הגישה הפולנית בת המאה השש-עשרה לחרם.

עבודה נוספת שאני כותב עכשיו במסגרת התואר השני עוסקת בגישות ההלכתיות השונות בנושא "סתם יינם" בפולין, ובעיקר בתשובות ההלכתיות של רמ"א מזה ומהר"ל מפראג מזה.